

Valsts policija

GALVENĀ KRIMINĀLPOLICIJAS PĀRVALDE

Čiekurkalna 1. līnija 1, k – 4, Rīga, LV – 1026, tālr. 67829447, e-pasts pasts@vp.gov.lv

Rīgā

Dokumenta datums

ir tā elektroniskās

parakstīšanas datums Datums skatāms laika zīmogā Nr.20/2-CAnos/29615

Par atzinumu pārbaudes
lietā Nr.2021-24-2B

Tiesībsarga biroja
Bērnu tiesību nodaļas
vadītājam

Lailai Grāverei

tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Zināšanai

Iekšlietu ministrijas
valsts sekretāram
D.Trofimovam
pasts@iem.gov.lv

Valsts policija (turpmāk – VP) ir iepazinusies ar Latvijas Republikas tiesībsarga atzinumu pārbaudes lietā Nr.2021-24-2B, sniegtajiem secinājumiem un rekomendācijām veicināt noziegumu, kas vērsti pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību, pirmstiesas izmeklēšanas kvalitātes celšanu. Piekrītam, ka temata aktualitāte ir neapšaubāma, un jāturpina veiksmīgi iesāktais darbs šajā jomā, procesā iesaistītajām iestādēm un speciālistiem cieši sadarbojoties, lai īstenotu bērnu tiesību aizsardzību bērna labākajās interesēs.

Izvērtējot atzinumā sniegtās rekomendācijas, VP atbilstoši kompetencei informē par rekomendāciju ieviešanu:

- Iepazīties ar pārbaudes lietā sniegtajiem secinājumiem un rekomendācijām un savas kompetences ietvaros veicināt noziegumu, kas vērsti pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību, pirmstiesas izmeklēšanas kvalitātes celšanu.

Lai veicinātu noziegumu, kas vērsti pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību, kā arī lai celtu doto kategoriju kriminālprocesu pirmstiesas izmeklēšanas kvalitāti VP tiek veikti vairāki bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveides pasākumi. Katru mācību gadu VP koledžā tiek organizētas pieaugušo neformālās izglītības apmācības programmas bērnu tiesību aizsardzības jomā, kuru

laikā VP procesuāli pilnvarotām amatpersonām tiek pasniegtas zināšanas, lai nodrošinātu bērnu tiesību aizsardzību policijas darbā un pilnveidotu prasmes. Šo pieaugušo neformālās izglītības programmu mērķauditorija ir VP amatpersonas, kuras ikdienā strādā ar bērniem. Programmas ir izstrādātas atbilstoši Labklājības ministrijas noteiktajām vadlīnijām un metodoloģijai. Tāpat VP amatpersonas apmeklē dažādus vietējos un starptautiskos mācību kursus, kur tiek mācītas dažāda veida tehnikas un taktikas nepilngadīgo cietušo liecinieku un aizdomās turēto nopratināšanā.

Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas 2021.gada 14.oktobra vadības uzdevumu Nr.1-33/2856 “Par Izmeklētāju mācību centra izveides plāna izstrādi” un Valsts kancelejas 2022.gada 2.marta vēstuli Nr.7.8.5./2022-DOC-378-632 “Par grozījumu VP koledžas amatu klasificēšanas rezultātu apkopojumā”, izveidots VP koledžas Izmeklētāju mācību centrs. Mācību centra darbības mērķis ir nodrošināt pēctecīgu tālākizglītības pasākumu pieejamību VP un citu tiesībaizsardzības iestāžu amatpersonām, kuras veic izmeklēšanu kriminālprocesā, t.sk. saistībā ar nepilngadīgo cietušo pratināšanas psiholoģiskiem un taktiskiem paņēmieniem, pratināšanas plānošanu un liecību izmantošanu kriminālprocesā.

Turklāt, lai nodrošinātu Iekšlietu ministrijas 2021. gada 2. augusta rīkojuma Nr.1- 12/727 “Par Eiropas Komisijas Strukturālo reformu atbalsta programmas projekta 2.posmā izstrādāto rekomendāciju ieviešanu” izpildi, Eiropas Komisijas Strukturālo reformu atbalsta programmas projekta “Iekšlietu nozares iestāžu darbības efektivitātes paaugstināšana Latvijā” 2.posma (SRAP 2) rekomendāciju ieviešanu, SRAP 2 apakšprojekta “Pirmstiesas izmeklēšanas process” īstenošanu VP tika izveidota komisija kura veica VP struktūrvienībās speciāli pielāgoto nepilngadīgo un īpaši aizsargājamo cietušo nopratināšanas telpu pārbaudi/apsekošanu. Pamatojoties uz apsekošanas rezultātiem tiks izstrādāti vienoti VP audio/video nopratināšanas telpu tipveida minimālie standarti (tai skaitā, speciāli pielāgoto telpu nepilngadīgo un īpaši aizsargājamo cietušo nopratināšanai).

Bez tam, šobrīd notiek vērienīga projekta - “Atbalsts Barnahus ieviešanai Latvijā” – īstenošana. Lai nodrošinātu veiksmīgu un savstarpēji saskaņotu starpinstitucionālo un starpdisciplināro sadarbību ieviešot Latvijā jaunu institūciju – Bērna māja, vienotos par Bērna mājas tiesisko ietvaru, kompetences robežām un procesiem, VP ir deleģējusi pārstāvjus dalībai Labklājības ministrijas vadītajā darba grupā.

- Ieviest amatpersonu, kas veic noziegumu, kas vērsti pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību, pirmstiesas izmeklēšanu, specializāciju šādas kategorijas lietās, nodrošinot, ka izmeklētāji netiek noslogoti ar cita veida lietām un ir spējīgi profesionāli risināt dažāda veida grūtības, kas saistās ar šīs kategorijas lietu izmeklēšanu (iespējamo aizdomās turamo meklēšana, bērnu pārstāvības nodrošināšana, atbilstošo pierādījumu savlaicīga iegūšana, bērna pratināšanas organizēšana u.c.).

VP reģionu pārvalžu iecirkņu procesuāli pilnvaroto amatpersonu kompetencē ir veikt pirmstiesas izmeklēšanu lietās iecirkņa apkalpojamajā teritorijā izdarīto

noziedzīgo nodarījumu atklāšanai. Ņemot vērā šo līmeni un uzdevumus, specializācijas nosacījums VP reģionu pārvalžu iecirkņos izmeklējamās lietās nav tik izteikts. Praksē tiek realizēta izmeklēšanas specializācija Kriminālpolicijas jomā, t.sk., izmeklējot lietas, kurās iesaistīti bērni un kurās tiek skartas bērna tiesības un intereses. Izmeklēšanas specializācija noteikta VP Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes, VP Rīgas reģiona pārvaldes Kriminālpolicijas pārvaldes un VP reģionu pārvalžu Kriminālpolicijas biroju struktūrvienībās, atbilstoši struktūrvienības kompetencē noteikto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanai.

Ņemot vērā minēto, VP uzskata, ka esošā prakse paredzētās personāla resursu un kapacitātes ietvaros ir optimāla pirmstiesas izmeklēšanas darba nodrošināšanai arī izmeklējot lietas, kurās iesaistīti bērni un kurās tiek skartas bērna tiesības un intereses. Savukārt pilnīga izmeklēšanas specializācija šobrīd nav iespējama.

- Nodrošināt, ka sevišķi smagos noziegumus, kas vērsti pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību, neizmeklē reģionālo nodaļu iecirkņi, bet gan augstāka līmeņa specializētās struktūrvienības un amatpersonas. Izvērtēt, vai šāda deleģēšana nebūtu attiecināma arī uz Krimināllikuma 161.pantā (seksuāla rakstura darbības ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu) noteiktā noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanu.

Saskaņā ar VP 29.11.2019. pavēli Nr.7584 "Par kriminālprocesu izmeklēšanas piekritības noteikšanu struktūrvienībām" lietu, kurās iesaistīti bērni un kurās tiek skartas bērna tiesības un intereses izmeklēšana uzdota VP Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Kriminālizmeklēšanas pārvaldei un VP reģionu pārvalžu Kriminālpolicijas birojiem (VP Rīgas reģiona pārvaldē – Kriminālpolicijas pārvaldes 1.biroja 4.nodaļai).

Lai izlemtu vai Krimināllikuma 161.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izmeklēšana (seksuāla rakstura darbības ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu) ir deleģējama augstāka līmeņa specializētām struktūrvienībām katrs kriminālprocess tiek vērtēts individuāli. Saskaņā ar IeM Informācijas centra Datu noliktavas sistēmas datiem uz 31.03.2022. VP lietvedībā atrodas 56 kriminālprocesi, kas uzsākti pēc Krimināllikuma 161.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. No tiem: 2 kriminālprocesi atrodas VP Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Kriminālizmeklēšanas pārvaldes lietvedībā, 8 kriminālprocesi atrodas VP reģionu pārvalžu Kriminālpolicijas biroju lietvedībā, 7 kriminālprocesi atrodas VP Rīgas reģiona pārvaldes Kriminālpolicijas pārvaldes 1.biroja 4.nodaļas lietvedībā, 39 kriminālprocesi atrodas VP reģionu pārvalžu iecirkņu lietvedībā.

- Ieviest vienotu, bērnu tiesībām un tiesiskajām interesēm atbilstošu kārtību vai metodoloģiju resorisko pārbaūžu veikšanai iespējamo noziedzīgo nodarījumu pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību lietās. Nodrošināt, ka šāda kārtība būtu saistoša visiem izmeklētājiem un tajā tiktu precizēts, kuros gadījumos resoriskās pārbaudes būtu pieļaujamas. Nepieļaut, ka resorisko pārbaūžu laikā notiktu bērnu tieša vai netieša iztaujāšana par iespējamo

noziedzīgo nodarījumu. Paredzēt, ka attiecībā uz noziegumiem, kas vērsti pret bērnu tikumību vai dzimumneaizskaramību, nav pieļaujams veikt resorisko pārbaudi, kas ilgtu ilgāk par vienu mēnesi.

Valsts policija uzskata, ka strikti norādīt iekšējā normatīvajā regulējumā kādos gadījumos ir pieļaujams rosināt ziņu (resoriskās) pārbaudes un kādos obligāti jāuzsāk kriminālprocess, nav lietderīgi. Katrs gadījums ir individuāls un tikai iepazīstoties ar konkrēto materiālu var izdarīt secinājumu kāds pārbaudes veids konkrētajā gadījumā ir atbilstošākais. Noteikt to, ka sarunas ar bērnu seksuālas izmantošanas lietās notiek tikai noprotināšanas veidā, ne ziņu pārbaudēs vai kādos citos formātos nav lietderīgi, jo ir situācijas, kad jānoskaidro dažas detaļas, kas tieši neattiecas uz pašu noziegumu, un īsa neformāla saruna ar bērnu viņam pašam ir mazāk traumējoša, nekā oficiāla noprotināšana vairāku nepazīstamu pieaugušo cilvēku klātbūtnē.

Pastāv situācijas, kad tiek saņemta anonīma informācija, kas nevar būt par pamatu kriminālprocesa uzsākšanai, bet ir jāpārbauda, kā arī gadījumi, kad informācija tiek saņemta pastarpināti (varbūtības formā). Jebkurā gadījumā – gan veicot informācijas pārbaudi, gan izmeklēšanu kriminālprocesā ir jāievēro bērna labāko interešu princips un tas ir prioritārs. Gadījumos, kad iesniegumā ir norādes uz bērna seksuālas izmantošanas faktu, informācijas pārbaude tiek veikta izņēmuma gadījumos, kad nav pamata kriminālprocesa uzsākšanai vai informācijas iegūšana, izmantojot kriminālprocesa līdzekļus nav iespējama vai ir būtiski apgrūtināta. Savukārt, ja informācijas pārbaudes laikā tiek iegūtas ziņas, kas norāda uz iespējami notikušu noziedzīgu nodarījumu, kriminālprocess tiek uzsākts nekavējoties, kā to paredz Kriminālprocesa likuma 369.panta ceturrtās daļas nosacījumi un turpmākās darbības, tostarp arī pratināšana, notiek kriminālprocesa ietvaros. Seksuālā vardarbībā cietušo personu VP amatpersonas cenšas pratināt pēc iespējas ātrāk un tikai vienu reizi.

Lai uzlabotu VP amatpersonu prasmes darbā ar bērniem, kas kļuvuši par nozieguma upuriem vai lieciniekiem, VP ierosināja IeM šādu pasākumu veikšanu:

- Izstrādāt strukturētas pratināšanas vadlīnijas darbā ar nepilngadīgajiem cietušajiem un lieciniekiem, kuras balstītas uz pasaules praksē izstrādātām un empīriski pamatotām pratināšanas vadlīnijām nepilngadīgo noprotināšanā kriminālprocesā. Pielāgot izstrādātās strukturētas pratināšanas vadlīnijas Latvijas apstākļiem: kultūrvidei un tiesu sistēmai.
- Izstrādāt strukturētu rīcības algoritmu kā rīkoties gadījumos, kad noziedzīgus nodarījumus ir veikuši nepilngadīgie, kuri nav sasnieguši 14 gadu vecumu.
- Lai nodrošinātu vienotu pieeju saņemto ziņu pārbaudes veikšanai, sadarbībā ar IeM ir jāizstrādā iekšējais normatīvais akts, kas reglamentē kārtību, kādā VP amatpersonas kompetences ietvaros veic ziņu pārbaudi, tās noformēšanas kārtība un termiņi Kriminālprocesa likuma 369.panta ceturrtās daļas normu piemērošanā.

Jāatzīmē, ka cīņa ar noziedzīgiem nodarījumiem, kas vērsti pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību ir pasākumu kopums, kas skar vairāku institūciju kompetenci. VP augsti novērtē Jūsu darbību un iniciatīvu vardarbības pret

bērnu novēršanas jomā un gatava arī turpmāk sadarboties bērnu tiesību aizsardzības jomas pilnveidē, uz klausot Jūsu iniciatīvas, viedokļus un iebildumus. Jautājumi, kas skar bērnu interešu aizstāvību, vardarbības atklāšanu un mazināšanu, neapšaubāmi ir risināmi, dažādu jomu pārstāvjiem veidojot kopīgu izpratni un skaidrus sadarbības algoritmus visu jomu speciālistiem (gan valsts un pašvaldības iestādēs, gan nevalstiskajā sektorā).

Ar cieņu,

priekšnieka p.i.

R.Znotiņš

ŠIS DOKUMENTS IR PARAKSTĪTS AR ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU

R.Kuļikova 67075241
rita.kulikova@vp.gov.lv